

ספר 'משה מבחוריו'

בספר "ש"ת משה מבחוריו" (פאדגורזע אצל קראקא, תרנ"ט), ה"כולל ש"ת מש"ס בבלי וירושלמי, תורת כהנים, רמב"ם, הראשונים וש"ע ח"מ, מעט בכמות ורב באיכות... אשר חברתי בעזר ה' יתעלה אנכי קטינא דארעא הבחור הצעיר משה איש זילברבלאט ממחוז בריסק בן לאדוני אבי מו"ר הרב החסיד האמיתי אין גומרין עליו את ההלל... כקש"ת מו"ר ר' ארי' צבי שליט"א, מופיעות הסכמות אשר ספק גדול בעיני אם אכן יצאו מתחת יד החתומים עליהן. אצטט לשונות מספר מתוכן; בהסכמת "הרב הגה"צ האמיתי וכו' מו"ה מלכיאל שליט"א אבד"ק לאמזא" נאמר:

"מעיד אני על הרב הגאון הבחור הצדיק האמיתי העילוי הנפלא אין גומרין עליו את ההלל כקש"ת מו"ר משה זילברבלאט, כי הגאון הבחור החסיד היה בפה..."

במכתב אשר כתב הרב הגאון הגדול הצדיק האמיתי רשכבה"ג קש"ת מוה"ר שמשון ארענשטיין שליט"א אבד"ק קאליש והגליל:

ידידי יקירי הרב הגאון הגדול העילוי הנפלא החריף העצום ובקי נפלא הבחור החסיד האמיתי בכל דרכיו ענוותנותו אין לספר ולהגיד אין גומרין עליו את ההלל ברוך שחלק מחכמתו ליראיו יורה דעה ויבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים האי מר יניק וחכים העילוי בחסידות המוכתר בכתר תורה יזכה לכתר שם טוב כקש"ת יפארו ר' משה זילברבלאט..."

במכתב "הרה"ג הגדול וכו' כקש"ת מוה"ר מרדכי הורוויץ שליט"א מפעטרקוב" נאמר:

"מעיד אני על הרב הגאון הבחור העילוי הנפלא המפורסם בכל קצוי ארץ כקש"ת ר' משה זילברבלאט כי כה גדולה ידיעתו בכל מקצעות (!) הש"ס בבלי וירושלמי וכל הראשונים עד כי לו למד איש מימי ילדותו עד זקנתו ולא פסק כל ימיו פומיה מגרסתו גם אז לא הגיע עד לקרסולי העילוי הנפלא הזה... ולומר שיר ושבחה הלל וזמרה להקב"ה אשר יצר את האדם הגדול הנפלא ברוך שחלק מחכמתו ליראיו".

ובמכתב "אשר כתב משמש בפקודת אדומו"ר הרב הצדיק האמיתי אין גומרין עליו את ההלל בנש"ק מוה"ר מאטילי מטריסק שליט"א" יאמר:

"משה האיש הזה הוא עילוי נפלא והוא גאון נפלא וחסיד האמיתי הוא בקי בש"ס בבלי וירושלמי ואין כמוהו בכל המדינות איש פלא הוא ומבהיל רעיון כל אדם כקטן כגדול..."

ביטויי הערצה והערכה שכאלה אינם שכיחים כלל בלשון חכמים, לא כל שכן ביחס לבחור צעיר. נוסף על כך, לשון ההסכמות דומה ואף הביטוי 'אין גומרין עליו את ההלל' המושם בפי כמה מן המסכימים ושכיח אצל המחבר עצמו.

[מבין הדברים, הקדמת המחבר ומכתבי הרבנים, נראה כי האיש נרדף על ידי אנשים שהוציאו דיבתו רעה.] האם ידוע לאי מי מקוראי דאצ"ה מהו הרקע למכתבים אלו? האם מזוייפים הם? האם ידוע על התייחסות מצד החתומים על מכתבים אלו?

בשולי מאמרו של יהודה זיבלד, 'לגבולות משנתה של איזביצא', גל' 37,

עמ' 1

יהושע מונדשיין

בין דבריו הביא י' זיבלד מהקדמת הרב זילברברג ל"חומש עם פירושי רבינו יהונתן אייבשיץ", בשמו של הרבי מקוצק, שאם לא היתה קיימת התנגדות לרבי יהונתן, היה רבי יהונתן זוכה להגיע למדרגה העליונה.

את השמועה הזו – המובאת באותה הקדמה ללא מקור – ניתן להקביל לשמועה דומה האמורה בשמו של בעל 'חידושי הרי"מ' מגור, מפי מקור נאמן, והיא בספר תולדותיו "מאיר עיני הגולה" (א, עמ' 20-21):

סיפר הרה"ח ר' משהלי וואלער ז"ל ששמע בעצמו מאת הרה"ג הר' דוב בעריש מייזלש ז"ל אבד"ק ווארשא, כשהי' במסבה יחד עם איזה רבנים מגדולי החסידים ובתוך שיחתו גינה מעשי המתנגדים הקיצונים שבזדים מעשים שקרים על הנהגת החסידים שעוברים ח"ו על איסורים, והכל מחמת ריבי המפלגות וכו'.

אז שאלהו א' מידידיו מן הרבנים היושבים אז, אם כ"ת מכיר ויודע האמת שהכל מלשינות ושקר, א"כ למה לא נהפך עד עתה להיות בפירסום בין עדת החסידים, ומכש"כ אחר היותו זמן גדול בידידות ובצוותא חדא עם רבינו הקדוש [בעל 'חידושי הרי"מ'] זצ"ל מגור.

השיבו הרה"ג הנ"ל, היא הנותנת. הוא זצ"ל גרם לי לזה שהוכרתי לבטל רצוני ונשארתי מחוץ לעדת החסידים. והענין הי' מפאת ב' דברים שסיפר לי מהפלגת רבותיו.

פעם א' כשישבנו יחד הפליג מאוד בשבחי של הגאון הרבי ר' יונתן אייבשיץ ז"ל בעל או"ת, וסיפר בהפלגת חכמתו בכל הענינים ושהי' לו נשמה קדושה וטהורה מבחי' גבוהה מאוד, אבל ע"י המחלוקה שהי' נגדו מגדולי ישראל הי' לו עיכוב בדרכו. וסיים אח"כ ואמר, כי לולי המחלוקה והרדיפות שהיו לו הי' יכול להגיע בגדולתו כמעט לדרגת הרבי ר' בונים ז"ל [מפשיסחא].

ועוד פעם אחת דיבר עמי מגדולתו של היהודי מפרשיסחא זצ"ל, ואמר כי הנהו מאמין בבירור שהיהודי בעת שהעלה עשן מפיו מן הלילקע, כיון אז ממש אותן הכוונות שכיון הכהן הגדול בהקטרת הקטורת ביוה"כ לפני ולפנים.

והנה, אם הייתי שומע דברים כאלו מאיזה איש אחר יהי' מי שיהי', לא נשתוממתי כ"כ, ביודעי כי רק בפיו הנהו אומר כך, אבל אין זה אמונה גמורה בלבו רק דמיון של מחשבה בעלמא. אבל כאשר שמעתי זה מפיו הקדוש, ואני הכרתי היטב כי אם הנהו אומר כן בוודאי קבוע בתוך לבו אמונה חזקה שכן הוא הדבר, ואיך יכולתי אח"ז להתדבק לחסידים עכ"ל.

ע"כ מהספר הנ"ל. דברים רבים ניתן ללמוד משיחה נאה זו, אך אנו לדרכנו נביט ונראה את מידת ההערצה המרובה שרחשו גדולי ישראל לר' יהונתן אייבשיץ.

*

מנחם טייטלבוים

במאמרו הנפלא הכליל יהודה זיבלד את תורת איזביצא בענין הבחירה תחת הכותרת "דטרמניזם". ראוי לתקן: דטרמניזם (סיבתיות) הינה התורה השוללת את עקרון הבחירה מכח האמונה בהיות כל מאורעות העולם חלק בשרשרת הכרחית ואין-סופית של סיבות ומסובבים. דעתו של רמ"י ליינער כפי שהיא משתקפת מהציטוטים שהובאו במאמר אינם אלא בגדר 'פאטאליזם על בסיס תיאולוגי' אם דוקא בלע"ז אין חפצינן. שכן שלילת הבחירה שבה, נובעת מעקרון ידיעת ה' או גזירתו. זאת בניגוד לרבנו חסדאי שאכן דן ביכולת קיומה של הבחירה ביחס לחוקי סיבה ומסובב (הרחבה בענין זה ניתן למצוא בספרו של ריצ'ארד טיילור, 'מטאפיזיקה', הוצ' מודן, פרק חמישי ושישי).

כאמור, כל זה בהסתמך על שתי הפסקאות שצוטטו במאמר, ואם התבסס הרב זיבלד גם על מקורות אחרים שבהם הגישה הינה אכן דטרמיניסטית, עימו הסליחה.